

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/82/81/96

EMERYTURY I RENTY W SPOŁECZNEJ ŚWIADOMOŚCI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Trwa w Polsce dyskusja nad ostatecznym kształtem reformy systemu ubezpieczeń społecznych. Diagnoza obecnego systemu oraz jego postrzeganie stanowią punkt wyjścia tej dyskusji. Jednym z celów marcowego badania CBOS było poznanie opinii społeczeństwa o obecnych emeryturach i rentach¹.

RANGA EMERYTUR WŚRÓD INNYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Zdaniem ekspertów², jednym z powodów “wymuszających” konieczność reformy systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce są niesprawiedliwe proporcje wydatków publicznych, z których ponad połowę stanowią emerytury i renty. Pochłaniają one około 16% dochodu narodowego brutto, a zatem zdominowały wszystkie inne potrzeby społeczne, takie jak: opieka zdrowotna, edukacja, nauka, kultura, aktywne metody kształtowania rynku pracy.

Interesowało nas, w jakiej mierze problem ten znajduje odzwierciedlenie w opinii społecznej.

		CBOS
<p>W Polsce jest wiele problemów do rozwiązania. Nie na wszystkie wystarcza pieniędzy w budżecie państwa. Gdyby to zależało od Pana(i), to na który z poniższych celów przeznaczył(a)by Pan(i) więcej pieniędzy z budżetu? Proszę wskazać nie więcej niż trzy możliwości.</p>		
Dofinansowanie służby zdrowia		64%
Dofinansowanie oświaty		48%
Dożywianie dzieci w szkołach		44%
Finansowanie pomocy w znalezieniu pracy i szkolenie bezrobotnych		39%
Utrzymanie wysokości emerytur na obecnym poziomie		27%
Wsparcie budownictwa mieszkaniowego		24%
Tanie kredyty dla osób, które chcą uruchomić małą firmę		24%
Ratowanie upadających przedsiębiorstw państwowych		11%
Trudno powiedzieć		2%

¹ Sondaż „Omnibus” przeprowadzono w dniach 21-25 marca '96 na 1161-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności kraju. Badanie zostało dofinansowane przez Instytut Spraw Publicznych. Pełne opracowanie wyników badania sondażowego zawiera raport „Postrzeganie systemu ubezpieczeń społecznych oraz preferencje dotyczące uczestnictwa w kapitałowych funduszach emerytalnych”, który jest do nabycia w Dziale Informacji CBOS.

² *Prognoza pogody na jesień życia - rozmowa z prof. Stanisławą Golinowską, dyrektorem Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych*, “Rzeczpospolita” 1996, nr 27.

Badani deklarują, że gdyby mieli wpływ na kształt wydatków publicznych, więcej pieniędzy z budżetu państwa przeznaczyliby przede wszystkim na służbę zdrowia (64%), oświatę (48%) i dożywianie dzieci w szkołach (44%) oraz na pomoc bezrobotnym w zdobywaniu kwalifikacji i znalezieniu pracy (39%). Znacznie mniej osób (27%) opowiada się za dofinansowywaniem z budżetu państwa systemu ubezpieczeń społecznych w celu utrzymania emerytur na obecnym poziomie. Widać więc, że społeczeństwo przypisuje emeryturom stosunkowo niską rangę wśród innych problemów społecznych. Nieco mniej wskazań niż emerytury uzyskały wydatki na wsparcie budownictwa mieszkaniowego oraz utworzenie tanich kredytów na uruchomienie małej firmy (po 24%), natomiast najmniej - ratowanie upadających przedsiębiorstw państwowych (11%)³.

Ogólnie rzecz biorąc, Polacy mają ustaloną hierarchię najważniejszych problemów społecznych wymagających uwzględnienia w wydatkach publicznych, w której utrzymanie emerytur na dotychczasowym poziomie nie jest wartością priorytetową. Pogląd ten podzielają nawet sami emeryci uznając dofinansowanie służby zdrowia oraz dożywianie dzieci w szkołach za ważniejsze, a wydatki na oświatę za równie ważne jak własne emerytury. Zbliżoną hierarchię wartości, co oczywiste, mają badani w starszym wieku - powyżej 55 roku życia oraz renciści. Różni ich natomiast częstość, z jaką wskazują na potrzebę dofinansowania systemu emerytalnego - najczęściej czynią to emeryci (47%), osoby powyżej 65 roku życia (45%) oraz w wieku 55-64 lat (43%), nieco rzadziej zaś - renciści (39%). Dla pozostałych badanych emerytury nie stanowią żywotnego problemu, w znacznie mniejszym więc stopniu popierają oni dofinansowywanie ich przez budżet państwa. Poparcie to wyraźnie maleje wraz z wiekiem - im badani młodszy, tym rzadziej je deklarują, a dla najmłodszych, uczniów i studentów jest to problem równie marginalny jak ratowanie upadających przedsiębiorstw państwowych. Zrozumiałe, że młodzież uznaje za priorytetowe nie tylko wydatki na służbę zdrowia i oświatę (odpowiednio 74% i 65% wskazań wśród młodzieży uczącej się), ale również na tak żywotne dla młodych problemy, jak wsparcie budownictwa mieszkaniowego, które popiera prawie dwie

³ W pytaniu zamkniętym nie uwzględniono wydatków związanych z kulturą i nauką, respondenci nie mogli więc wyrazić swych preferencji odnośnie do dofinansowania tych dwóch dziedzin życia społecznego.

piąte z nich, oraz na tanie kredyty dla osób chcących uruchomić małą firmę. Podobną hierarchię wydatków budżetowych proponuje kadra kierownicza i inteligencja, dla której problem emerytur również należy do najmniej istotnych (wskazuje go 13% tej grupy), natomiast ważne są (zgodnie z częstością wskazań): oświata, służba zdrowia, budownictwo mieszkaniowe, tanie kredyty na małą przedsiębiorczość oraz pomoc bezrobotnym i dożywianie dzieci. Podobna tendencja występuje wśród prywatnych przedsiębiorców. Jednocześnie jednak stosunkowo małe zainteresowanie emeryturami wykazują osoby bezrobotne (16% wskazań), w ocenie których najwyższą rangę powinny mieć wydatki na pomoc bezrobotnym w zdobywaniu kwalifikacji i znalezieniu pracy, na dofinansowanie służby zdrowia, a także na dożywianie dzieci w szkołach. W sytuacji życiowej bezrobotnych są to zapewne najbardziej palące problemy. Robotnicy niewykwalifikowani - stosunkowo najbardziej zagrożeni utratą pracy - również odsuwają problem emerytur na ostatnie miejsce (17% wskazań), natomiast bardzo dużą wagę przywiązują do finansowego przeciwdziałania bezrobociu.

Jak widać, ranga emerytur wśród innych problemów społecznych wyraźnie zależy od sytuacji życiowej badanych, związanej przede wszystkim z wiekiem, a także z pozycją zawodową i pewnością pracy. Znacznie mniejszą rolę odgrywa poziom dochodów przypadający na osobę w rodzinie - badani o niskich dochodach wykazują mniejsze zainteresowanie emeryturami niż pozostali. U najbiedniejszych wynika to prawdopodobnie z zagrożenia bezrobociem, przywiązują oni bowiem bardzo duże znaczenie do wydatków na pomoc bezrobotnym. Interesujące jest, że mniejszą rangę w porównaniu z innymi nadają emeryturom również mieszkańcy wielkich miast, którzy z kolei znacznie częściej niż ludność miast średniej wielkości podkreślają wagę wydatków na służbę zdrowia i oświatę. O dofinansowanie emerytur wyraźnie dopominają się natomiast mieszkańcy małych miejscowości. Ponadto zainteresowanie emeryturami wzrasta wraz ze stopniem zaangażowania w praktyki religijne, co może wynikać z faktu, że zarówno religijność, jak i stosunek do emerytur mają wyraźny związek z wiekiem badanych.

SPOLECZNA WIZJA BEZPIECZNEJ STAROŚCI

Dla zdecydowanej większości ankietowanych gwarantem bezpiecznej starości jest emerytura otrzymywana z ZUS. Ponad połowa respondentów wiąże ponadto swe poczucie bezpieczeństwa z posiadaniem własnego domu, a prawie jedna trzecia pokłada nadzieję w wykształceniu dzieci. Polisa ubezpieczeniowa na życie jest wymieniana przez ponad jedną czwartą badanych, jedna piąta zaś wskazuje na własną firmę, przedsiębiorstwo jako zabezpieczenie spokojnej starości. Dla niewielkiej części badanych (15%) takim gwarantem jest również możliwość pracy na emeryturze. Taki sam odsetek wiąże swe poczucie bezpieczeństwa z posiadaniem udziałów i akcji przedsiębiorstw, natomiast prawie jedna dziesiąta - z posiadaniem obligacji skarbu państwa. Własna ziemia jest źródłem poczucia bezpieczeństwa na stare lata również dla co dziesiątego Polaka. Należy podkreślić, że ankietowani prawie nie przywiązują wagi do takich zabezpieczeń, jak wcześniejsze wykupienie miejsca na cmentarzu, opłacenie kosztów pogrzebu, nagrobka itd.

		CBOS
Ludzie na różne sposoby starają się zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa na starość. Jak Pan(i) sądzi, co w największym stopniu zapewniłoby Panu(i) bezpieczną starość? Z podanych niżej możliwości proszę wybrać nie więcej niż trzy.		
Emerytura otrzymywana z ZUS	70%	
Własny dom	58%	
Wykształcenie dzieci	30%	
Polisa ubezpieczeniowa na życie	29%	
Własna firma, przedsiębiorstwo	20%	
Posiadanie udziałów i akcji przedsiębiorstw	15%	
Możliwość pracy na emeryturze	15%	
Posiadanie ziemi	11%	
Posiadanie obligacji skarbu państwa	9%	
Wcześniejsze wykupienie miejsca na cmentarzu, opłacenie kosztów pogrzebu, nagrobka itd.	5%	
Trudno powiedzieć	1%	

Częstość wskazań na emeryturę z ZUS jako zabezpieczenie spokojnej starości systematycznie rośnie wraz z wiekiem badanych. Natomiast im respondenci są młodszy, tym

chętniej poczucie swego bezpieczeństwa wiąży z posiadaniem własnego domu, własnej firmy, udziałów i akcji przedsiębiorstw, a także (choć w mniejszym stopniu dotyczy to najmłodszych) polisy ubezpieczeniowej na życie oraz z wykształceniem dzieci. Warto zwrócić uwagę na potrzeby młodzieży uczącej się, dla której równie ważne jak własny dom jest posiadanie własnej firmy (60% wskazań wśród uczniów i studentów). Wizja bezpiecznej starości w żadnej innej grupie społecznej nie jest tak silnie związana z własną przedsiębiorczością.

Postrzeganie atrakcyjności emerytury z ZUS uzależnione jest nie tylko od wieku, ale także od poziomu wykształcenia. Im ono niższe, tym większą wagę przywiązują badani do emerytury z ZUS jako zabezpieczenia spokojnej starości. Ludzie mniej wykształceni częściej niż pozostali wiąży swe poczucie bezpieczeństwa również z posiadaniem własnego domu. Prawdopodobnie są oni gorzej poinformowani o innych sposobach zapewnienia sobie bezpiecznej starości, a także mają mniejszy dostęp do takich możliwości. Natomiast im wyższe wykształcenie, tym częściej wizja bezpiecznej starości wiąży się z posiadaniem polisy ubezpieczeniowej na życie oraz udziałów i akcji przedsiębiorstw. Zależy ona również od postrzegania przez badanych własnych warunków materialnych. Osoby oceniające poziom swego życia jako dobry rzadziej niż pozostali pokładają swe nadzieje w emeryturach, częściej zaś w wykształceniu dzieci oraz w posiadaniu polisy ubezpieczeniowej na życie i obligacji skarbu państwa. Ciekawe, że poziom realnych dochodów badanych nie kształtuje tak czytelnie ich poglądów w omawianej sprawie. Natomiast poglądy te pozostają pod pewnym wpływem orientacji politycznej badanych - zwolennicy lewicy częściej niż prawicy opierają swą wizję bezpiecznej starości na emeryturach z ZUS.

OPINIE O SYSTEMIE UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Poziom znajomości zasad obliczania emerytury

Prawie trzy czwarte (73%) Polaków przyznaje, że nie zna nawet podstawowych zasad obowiązującego systemu ubezpieczeń społecznych lub wie na ten temat bardzo mało. W ciągu ostatnich ośmiu miesięcy stopień poinformowania społeczeństwa w tej sprawie nie uległ

zmianie. Wydaje się, że wiedza na ten temat jest mało dostępna i trudno przyswajalna. Badanie panelowe przeprowadzone przez CBOS w lipcu i sierpniu '95 wykazało, że mimo wprowadzenia respondentów w problematykę ubezpieczeń społecznych w pierwszym etapie badań (VII '95) oraz specjalnej akcji informacyjnej w środkach masowego przekazu, poziom ich wiedzy jedynie nieznacznie się poprawił w ciągu miesiąca poprzedzającego następny pomiar (VIII '95)⁴.

Tabela 1 w procentach

Czy zna Pan(i) obowiązujące obecnie zasady obliczania emerytury?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	VII '95	VIII '95	III '96
Tak, wiem bardzo dużo na ten temat	3	3	5
Tak, orientuję się jedynie w podstawowych zasadach	22	26	21
Wiem bardzo mało na ten temat	30	35	25
Nie znam nawet podstawowych zasad	44	35	48
Trudno powiedzieć	1	1	1

Obowiązujący system ubezpieczeniowy znają przede wszystkim ludzie dobrze wykształceni (53% wskazań), osiągający wysokie dochody (43%), prywatni przedsiębiorcy (42%), kadra kierownicza i inteligencja (39%) oraz mieszkańcy dużych miast (37%). Znajomość tej tematyki wyraźnie rośnie wraz poziomem wykształcenia i dochodami badanych, sprzyja jej wielkość miejsca zamieszkania (wśród ludności wielkich miast deklaruje ją dwa razy więcej respondentów niż na wsi). Większą wiedzę na ten temat mają mężczyźni (31%) niż kobiety (22%).

Do braku znajomości nawet podstawowych zasad systemu emerytalnego przyznają się przede wszystkim ludzie młodzi (68%), bezrobotni (68%), robotnicy niewykwalifikowani (65%) i gospodynie domowe (64%), osoby osiągające najniższe dochody (62%), mające najniższe wykształcenie (60%) oraz mieszkańcy wsi (60%), a także - co ciekawe - badani, którzy nie potrafią określić swojej orientacji politycznej (67%)⁵.

⁴ Por. raport z badania panelowego "Postawy (i ich zmiany) wobec reformy ubezpieczeń społecznych w trakcie konsultacji społecznych", CBOS, wrzesień '95.

⁵ Osoby, które nie potrafią określić swoich poglądów politycznych, stanowią ponad jedną czwartą badanych (28%).

Ocena zasad obliczania emerytury oraz prawa do pracy na emeryturze

Kiedy w lipcu '95 zadano ankietowanym pytanie otwarte dotyczące podstawowych wad obecnego systemu ubezpieczeń emerytalnych, prawie jedna piąta z nich odpowiedziała, że jest on pod różnymi względami niesprawiedliwy. W roku bieżącym odwołano się do poczucia sprawiedliwości badanych w ocenie kilku ważnych rozwiązań.

◆ Okazało się, że większość ankietowanych (62%) za bardziej sprawiedliwą zasadę uznała tę, zgodnie z którą ludzie więcej zarabiający i w związku z tym płacący wyższe składki otrzymywaliby wyższe świadczenia emerytalne.

	CBOS
Które z przedstawionych poniżej rozwiązań wydaje się Panu(i) bardziej sprawiedliwe?	
Ludzie zarabiający więcej wpłacają na ZUS więcej pieniędzy niż ludzie zarabiający mniej, ale emerytury są mniej więcej równe dla wszystkich	28%
Ludzie zarabiający więcej wpłacają do ZUS więcej pieniędzy niż mniej zarabiający, ale też mają wyższe od nich emerytury	62%
Trudno powiedzieć	10%

Cechy położenia społecznego wyraźnie różnicują poczucie sprawiedliwości respondentów w tej sprawie. Im wyższe wykształcenie, lepsza kondycja finansowa oraz większa miejscowość, w której mieszkają, tym częściej ankietowani opowiadają się za tym, by wysokość świadczeń emerytalnych uzależnić od wysokości opłacanej składki. Najczęściej uważają tak osoby o najwyższym statusie - najlepiej wykształcone (84%), kadra kierownicza i inteligencja (79%), mieszkańcy wielkich miast (76%), badani osiągający dochody przekraczające 326 zł na osobę w rodzinie (75%) i dobrze oceniający swoją sytuację materialną (76%). Zwolennikami tego rozwiązania są częściej mężczyźni (68%) niż kobiety (57%).

Emerytury mniej więcej równe dla wszystkich uznają za bardziej sprawiedliwe przede wszystkim mieszkańcy małych miast (42%), osoby najuboższe (41%), robotnicy niewykwalifikowani (39%).

◆ Z omówioną zasadą koresponduje inna (również dotycząca relacji między składką na ZUS a emeryturą), według której podstawa obliczania emerytury nie może być obecnie wyższa niż 250% przeciętnego wynagrodzenia, mimo opłacania składek od wyższych zarobków. Badanych prosiliśmy o ustosunkowanie się do tej kwestii. Połowa uznała tę zasadę za niesprawiedliwą, natomiast ponad jedna piąta (22%) wyraziła przeciwną opinię. Znaczny odsetek ankietowanych (28%) miał trudności z jej oceną. Najczęściej przyznają się do nich badani z wykształceniem podstawowym (44%), robotnicy niewykwalifikowani (45%), osoby najstarsze (42%), nie mające sprecyzowanych poglądów politycznych (46%).

Tabela 2 procentach

Czy wydaje się Panu(i) sprawiedliwe czy niesprawiedliwe to, że:	Sprawiedliwe	Niesprawiedliwe	Trudno powiedzieć
- podstawa obliczania wysokości emerytury nie może być wyższa niż około 250% przeciętnego wynagrodzenia, mimo opłacania składek od wyższych zarobków	22	50	28
- osoby, które przeszły na emeryturę po osiągnięciu ustawowego wieku emerytalnego (obecnie 65 lat dla mężczyzn i 60 lat dla kobiet) powinny mieć nieograniczone prawo do pracy bez zawieszania emerytury	54	34	12
- osoby, które skorzystały z możliwości wcześniejszego przejścia na emeryturę nie powinny mieć prawa do pracy bez zawieszania emerytury	39	44	17

◆ Bardziej wykrystalizowana jest opinia o nieograniczonym prawie do pracy - bez zawieszania świadczeń emerytalnych - osób, które przeszły na emeryturę po osiągnięciu ustawowego wieku. W tej kwestii badani mają stosunkowo mało wątpliwości - ponad połowa (54%) uznaje to prawo za sprawiedliwe, jego przeciwnicy stanowią mniejszość (34%). Trudno wytłumaczyć, dlaczego ma ono najwięcej zwolenników wśród najmłodszych respondentów i osób bezrobotnych (po 64%), dla których - wobec trudności na rynku pracy - nieograniczone prawo emerytów do pracy może stanowić realne zagrożenie. Zrozumiałe natomiast jest, że z tą opinią częściej zgadza się kadra kierownicza i inteligencja (61%) niż robotnicy, szczególnie

niewykwalifikowani (51%) oraz rolnicy (48%), chętniej bowiem osoby o wysokich kwalifikacjach przedłużają okres zawodowej aktywności. Prawdopodobnie z tego samego powodu zasadę tę bardziej akceptują mężczyźni (58%) niż kobiety (50%).

Warto zauważyć, że również w tym przypadku największe trudności z oceną mają ludzie najstarsi (25%), emeryci (21%), osoby najgorzej wykształcone (21%), nie mające sprecyzowanych poglądów politycznych (24%).

◆ Znacznie słabsza jest natomiast społeczna akceptacja prawa do pracy osób, które przeszły na wcześniejszą emeryturę, nie mając zawieszonych świadczeń emerytalnych. Ponad dwie piąte (44%) ankietowanych uznaje je za niesprawiedliwe, a tylko nieco mniej (39%) za sprawiedliwe. Opinie w tej sprawie są więc wyraźnie podzielone.

Akceptacja ograniczenia prawa do pracy “wcześniejszych emerytów” wyraźnie rośnie wraz z wykształceniem badanych, ich kompetencjami, które ułatwiają rozumienie trudnych zjawisk społecznych i ich trafną ocenę. Nasuwa się przypuszczenie, że badani, którzy oceniają tę zasadę jako sprawiedliwą, a jest ich najwięcej w grupie bezrobotnych (54%), rolników (51%), osób najuboższych (47%) oraz młodzieży i mieszkańców wielkich miast (po 48%), nie zdają sobie sprawy ze skutków społecznych, jakie spowodowała wprowadzona w latach dziewięćdziesiątych zmiana przepisów umożliwiająca wcześniejsze przechodzenie na emeryturę⁶. Ciekawe, że prawo to jest oceniane jako sprawiedliwe częściej przez osoby o poglądach politycznych lewicowych (45%) niż prawicowych (37%).

W tym przypadku od odpowiedzi również uchylają się przede wszystkim ludzie najstarsi (30%), emeryci (26%), osoby najgorzej wykształcone (24%), nie mające określonych poglądów politycznych (31%).

⁶ Wtedy właśnie system emerytalny przestał być samowystarczalny, gdyż, z jednej strony, wzrosła liczba emerytów, a z drugiej - zmalała liczba pracowników płacących składki, “młodzi” emeryci często nadal pracowali, tyle że w mniejszym wymiarze, pobierając jednocześnie świadczenia emerytalne. Nie przybyło więc miejsc pracy dla bezrobotnych, co było intencją ustawodawcy. J. Mojkowski, *Konto seniora*, „Polityka”, 9 marca ‘96.

Finansowanie emerytur i rent

◆ Większość badanych (60%) jest przekonana, że system jest repartycyjny, tzn. że pieniądze ze składek wpłacanych na ZUS przez obecnie pracujących przeznacza się na emerytury dla obecnych emerytów. Pozostałe dwie piąte ankietowanych albo nie ma wyrobionej opinii w tej sprawie (18%), albo sądzi, że składki na ZUS są odkładane na emerytury dla tych, którzy płacą je obecnie (22%).

		CBOS
Z poniższych stwierdzeń proszę wybrać to, które najbardziej odpowiada Pana(i) poglądom.		
Składki wpłacane na ZUS przez obecnie pracujących są odkładane na ich emerytury w przyszłości		22%
Pieniądze ze składek wpłacanych na ZUS przez obecnie pracujących są przeznaczane na emerytury wypłacane obecnie		60%
Trudno powiedzieć		18%

Opinie o repartycyjnym charakterze systemu relatywnie najczęściej deklarują robotnicy wykwalifikowani (75%), kadra kierownicza i inteligencja (71%), respondenci w wieku 25-34 lat (70%).

Im badani starsi, tym częściej trudno im sprecyzować własne zdanie. Sytuacji takiej sprzyja nie tylko starszy wiek, ale także brak wyraźnej orientacji politycznej. Przypomnijmy, że osoby nie potrafiące określić swych poglądów politycznych znacznie częściej niż inne deklarowały brak znajomości podstawowych zasad systemu ubezpieczeń.

◆ Opinie dotyczące samowystarczalności systemu ubezpieczeń społecznych są spolaryzowane. Wprawdzie prawie połowa (49%) badanych uważa, że pieniądze przeznaczone na emerytury i renty pochodzą zarówno ze składek, jak i z budżetu państwa, czyli z podatków, jednakże stosunkowo duża grupa respondentów (39%) sądzi, że składki całkowicie pokrywają wydatki na emerytury i renty.

Przekonani o tym, że pieniądze przeznaczone na emerytury i renty pochodzą zarówno ze składek, jak i z budżetu państwa, czyli z podatków, są przede wszystkim uczniowie i studenci (68%), a także badani w wieku 25-34 lat (61%).

		CBOS
Z poniższych stwierdzeń proszę wybrać to, które najbardziej odpowiada Pana(i) poglądom.		
Pieniądze przeznaczone na emerytury i renty pochodzą ze składek, które płacą wszyscy pracujący		39%
Pieniądze przeznaczone na emerytury i renty pochodzą zarówno ze składek, jak i z budżetu państwa, czyli z podatków		49%
Trudno powiedzieć		12%

Przeświadczenie o samowystarczalności systemu jest najbardziej rozpowszechnione wśród osób z wyższym wykształceniem, kadry kierowniczej i inteligencji (48%), w środowiskach wielkomiejskich (46% i 44%), wśród rencistów (45%), a także w grupie badanych o lewicowej orientacji (47%). Osoby nie mające sprecyzowanych poglądów politycznych, starsze, emeryci, badani mniej wykształceni częściej niż inni nie potrafią sformułować swego stanowiska w tej sprawie.

◆ Część badanych jest przekonana, że składki na ubezpieczenie społeczne są przeznaczane również na ochronę zdrowia. Tak sądzi niemal co trzeci ankietowany (30%). W świadomości blisko połowy badanych (48%) ubezpieczenia emerytalne i zdrowotne finansowane są z różnych źródeł. Co piąty respondent nie ma opinii w tej sprawie.

		CBOS
Z poniższych stwierdzeń proszę wybrać to, które najbardziej odpowiada Pana(i) poglądom.		
Pieniądze ZUS pochodzące ze składek wszystkich pracujących przeznaczone są na emerytury oraz ochronę zdrowia		30%
Pieniądze na ochronę zdrowia pochodzą z budżetu państwa, a nie ze składek wpłacanych na ZUS		48%
Trudno powiedzieć		22%

Opinie o wyłączeniu ochrony zdrowia z budżetu przeznaczonego na ubezpieczenia emerytalne najczęściej deklaruje grupa badanych mających największe kompetencje obywatelskie, tzn. kadra kierownicza i inteligencja (75%), osoby z wyższym wykształceniem (74%). Wraz ze spadkiem wykształcenia wyraźnie maleje stopień znajomości problemu.

Wśród respondentów najmniej wykształconych jedna trzecia (35%) wskazuje prawidłową odpowiedź, pozostali - albo błędną (30%), albo uchylają się od jej udzielenia (35%). Niemal identyczny rozkład opinii występuje w grupie osób najstarszych oraz wśród ankietowanych nie potrafiących określić swoich poglądów politycznych.

Opinie o przywilejach branżowych

Akceptacja przywilejów w postaci większych praw emerytalnych zależy od tego, jakich branż i jakich praw miałyby one dotyczyć.

Tabela 3

w procentach

Grupy pracowników	Czy wymienione grupy pracowników powinny, czy też nie, mieć prawo do:					
	emerytury wyższej niż inni?		emerytury wcześniejszej niż inni?		podejmowania pracy na emeryturze?	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Osoby pracujące w warunkach szkodliwych dla zdrowia	84	13	88	9	43	49
Górnicy	79	18	90	8	43	48
Strażacy	52	43	53	41	49	42
Policjanci	45	50	45	50	46	45
Rybacy	40	52	44	46	48	40
Nauczyciele	37	58	41	54	54	37
Wojskowi	37	56	36	57	46	45
Funkcjonariusze UOP	29	62	27	64	42	48
Kolejarze	25	69	26	67	49	42
Kontrolerzy NIK	11	82	8	85	43	48
Urzędnicy państwowi	9	84	7	87	44	47
Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”.						

◆ Najmniej kontrowersji budzą dwa przywileje - prawo do wyższej emerytury oraz prawo do wcześniejszej emerytury - dla dwóch kategorii pracowników: osób pracujących w warunkach szkodliwych dla zdrowia oraz górników. Oba są również częściej akceptowane niż odrzucane w odniesieniu do strażaków, natomiast zdania badanych o przywilejach dla policjantów są wyraźnie podzielone. Nie rozstrzygnięta pozostaje też kwestia prawa do wcześniejszej emerytury dla rybaków, natomiast badani raczej nie zaaprobowałiby wyższej emerytury dla nich.

W stosunku do przedstawicieli innych zawodów przeważa opinia, że nie powinni oni mieć prawa ani do wyższej, ani do wcześniejszej emerytury. Sprzeciw ten w różnym stopniu dotyczy poszczególnych branż - najsilniejszy jest wobec przywilejów dla urzędników państwowych i kontrolerów NIK, najslabszy - wobec specjalnych praw dla nauczycieli.

Interesujące jest to, że wraz z wykształceniem badanych rośnie ich krytycyzm wobec prawa do wyższej emerytury - dotyczy on wszystkich grup zawodowych.

◆ Odmienne kształtują się opinie badanych o prawach poszczególnych grup pracowników do podejmowania pracy na emeryturze. Generalnie rzecz biorąc, są one znacznie mniej wykrystalizowane, bardziej spolaryzowane. Respondenci wyraźnie opowiadają się jedynie za prawem nauczycieli do pracy na emeryturze (54% odpowiedzi “za”, 37% “przeciw”). Znacznie słabsze przyzwolenie na pracę uzyskali strażacy, kolejarze i rybacy. Podzielone są poglądy badanych w kwestii podejmowania pracy na emeryturze przez policjantów, wojskowych i urzędników państwowych. Na temat prawa do pracy na emeryturze funkcjonariuszy UOP, kontrolerów NIK, górników i osób pracujących w warunkach szkodliwych dla zdrowia nieco przeważa opinia, że nie powinno ono im przysługiwać.

Okazuje się jednak, że o ile na poziomie całej badanej zbiorowości opinie respondentów nie są wykrystalizowane, o tyle poszczególne grupy społeczne mają w tej sprawie wyrobione zdanie - zależy ono od cech położenia społecznego badanych.

W odniesieniu do wszystkich zawodów - za prawem do pracy na emeryturze opowiadają się przede wszystkim uczniowie i studenci, prywatni przedsiębiorcy, osoby z wyższym wykształceniem, osiągające najwyższy dochód na osobę w rodzinie oraz mieszkańcy wielkich miast. Sprzeciw wyrażają najczęściej bezrobotni, badani mniej wykształceni, żyjący w najtrudniejszych warunkach materialnych, głównie mieszkańcy wsi.

Warto podkreślić, że wraz z wykształceniem badanych rośnie ich akceptacja prawa do pracy na emeryturze, a jednocześnie wzrasta krytycyzm wobec prawa do wyższej emerytury dla każdej z omawianych grup zawodowych.

Polacy mają ustaloną hierarchię najważniejszych problemów społecznych wymagających uwzględnienia w wydatkach publicznych, w której utrzymanie emerytur na dotychczasowym poziomie zajmuje piątą pozycję - po takich celach, jak dofinansowanie służby zdrowia i oświaty, dożywianie dzieci w szkołach, pomoc bezrobotnym. Jednak z indywidualnego punktu widzenia dla zdecydowanej większości społeczeństwa emerytura otrzymywana z ZUS jest najważniejszym gwarantem poczucia bezpieczeństwa materialnego na starość.

Mimo to prawie trzy czwarte ankietowanych przyznaje, że nie zna nawet podstawowych zasad obowiązującego systemu ubezpieczeń społecznych lub wie na ten temat bardzo mało. Blisko dwie piąte respondentów jest przekonanych o samowystarczalności finansowej systemu ubezpieczeń, a co piąty sądzi, że składki wpłacane przez obecnie zatrudnionych są przeznaczane wyłącznie na ich przyszłe emerytury. Prawie co trzeci jest zdania, że z kasy ZUS pochodzą wydatki zarówno na emerytury i renty, jak i na ubezpieczenia zdrowotne.

Większość ankietowanych ma określone preferencje w zakresie tych elementów systemu, które są im najbliższe - wysokości składki i wysokości emerytury. Przede wszystkim istnieje poparcie dla ściślejszego powiązania świadczenia emerytalnego z płaconą składką, co oznacza także zgodę na zróżnicowanie wysokości otrzymywanych świadczeń. Ponad połowa respondentów uznaje za sprawiedliwe prawo do łączenia świadczeń emerytalnych z wynagrodzeniem za pracę w stosunku do osób, które przeszły na emeryturę w wieku przewidzianym ustawą, jednak duże kontrowersje budzi przyznawanie tego prawa osobom, które skorzystały z możliwości przejścia na wcześniejszą emeryturę. Zdecydowana większość badanych opowiada się za prawem do wyższej i wcześniejszej emerytury dla osób pracujących w warunkach szkodliwych dla zdrowia oraz górników. Pewne poparcie istnieje również dla prawa do podejmowania pracy na emeryturze przez nauczycieli. W odniesieniu do pozostałych branż przywileje te budzą kontrowersje, a nawet wyraźny sprzeciw.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. W Polsce jest wiele problemów do rozwiązania. Nie na wszystkie wystarcza pieniądze w budżecie państwa. Gdyby to zależało od Pana(i), to na który z poniższych celów przeznaczył(a)by Pan(i) więcej pieniędzy z budżetu? Proszę wskazać nie więcej niż trzy możliwości. 1 - Dofinansowanie oświaty; 2 - Dożywianie dzieci w szkołach; 3 - Finansowanie pomocy w znalezieniu pracy i szkolenie bezrobotnych; 4 - Utrzymanie wysokości emerytur na obecnym poziomie; 5 - Wsparcie budownictwa mieszkaniowego; 6 - Dofinansowanie służby zdrowia; 7 - Tanie kredyty dla osób, które chcą uruchomić małą firmę; 8 - Ratowanie upadających przedsiębiorstw państwowych

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8	Liczba osób
Ogółem	49	45	39	27	24	65	24	12	1143
Płeć									
Mężczyźni	50	41	37	26	26	62	29	12	541
Kobiety	48	49	41	28	23	67	20	11	602
Wiek									
do 24 lat	48	35	42	11	37	70	28	15	179
25-34	54	41	42	16	30	62	30	13	208
35-44	48	41	44	22	26	61	34	13	243
45-54	48	46	42	31	21	62	21	10	197
55-64	46	55	34	43	17	62	15	10	158
65 lat i więcej	50	58	28	45	10	75	8	7	159
Miejsce zamieszkania									
Wieś	45	49	42	26	21	64	23	16	425
Miasto do 20 tys.	47	42	39	34	29	65	26	13	134
od 21 do 100 tys.	53	37	45	28	26	60	22	7	230
101-500 tys.	46	49	35	28	27	66	24	10	229
501 tys. i więcej mieszk.	64	43	27	19	22	74	30	6	125
Region									
Północny	42	51	38	30	30	64	27	9	145
Zachodni	56	50	41	27	19	63	23	10	114
Środkowozachodni	47	40	46	31	23	59	27	17	163
Środkowy	54	41	32	20	28	64	27	14	199
Wschodni	48	41	45	30	23	61	18	14	145
Południowo-wschodni	47	49	42	26	28	69	18	6	178
Południowo-zachodni	49	47	33	27	17	70	26	12	200
Wykształcenie									
Podstawowe	43	54	40	30	18	67	16	14	392
Zasadnicze zawodowe	46	48	39	26	25	60	26	14	316
Średnie	52	35	42	24	28	68	28	9	344
Wyższe	76	33	27	25	35	61	33	4	90
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	72	28	30	13	39	70	37	4	77
Prac.umysł.niż.szczebla	52	36	39	22	38	61	39	7	85
Pracownicy fiz.- umysł.	51	37	38	22	38	69	25	6	64
Robotnicy wykwalifikowani	45	48	43	25	26	60	27	13	124
Robotnicy niewykwalifik.	46	42	50	17	27	56	27	18	74
Rolnicy	42	32	42	24	20	60	42	24	87
Prywatni przedsiębiorcy	59	39	37	17	19	70	35	10	36
Bierni zawodowo									
Renciści	47	53	37	39	16	67	10	13	147
Emeryci	48	56	29	47	14	70	10	8	209
Uczniowie i studenci	65	33	33	10	37	74	24	7	63
Bezrobotni	38	51	58	16	26	57	27	13	102
Gospodynie domowe i inni	40	54	43	19	18	63	22	18	70
Pracujący poza rolnictwem									
Sfera budżetowa	65	34	38	21	37	70	25	9	121
Sektor państwowy	44	46	43	21	30	53	34	12	123
Sektor prywatny	51	39	39	21	28	64	36	10	241
Spółdzielczość	50	45	60	14	25	63	17	9	20
Dochody na jedną osobę									
Poniżej 150 zł	39	44	47	23	24	67	27	13	263
151 - 225	50	47	42	22	31	57	22	13	172
226 - 325	45	48	40	32	19	64	21	16	270
326 - 425	54	40	33	32	25	64	27	4	185
Powyżej 426 zł	58	46	31	27	26	71	21	11	193
Ocena własnych war. mater.									
Złe	41	51	44	29	22	61	23	12	437
Średnie	52	43	39	24	26	66	24	11	487
Dobre	58	39	30	28	25	71	26	11	219
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	58	54	37	31	18	68	14	10	120
Raz w tygodniu	49	46	39	28	24	65	22	11	616
Kilka razy w roku	45	40	42	24	27	62	30	13	308
W ogóle nie uczestniczy	54	43	31	22	22	67	27	10	98
Poglądy polityczne									
Lewica	51	41	32	28	32	71	22	10	221
Centrum	46	48	40	29	21	61	27	17	278
Prawica	54	40	35	27	27	62	29	9	335
Trudno powiedzieć	44	52	47	24	19	67	16	10	309

Tabela 2. Ludzie na różne sposoby starają się zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa na starość. Jak Pan(i) sądzi, co w największym stopniu zapewniłoby Panu(i) bezpieczną starość? Z podanych niżej możliwości proszę wybrać nie więcej niż trzy. 1 - Własny dom; 2 - Polisa ubezpieczeniowa na życie; 3 - Emerytura otrzymywana z ZUS; 4 - Wykształcenie dzieci; 5 - Własna firma, przedsiębiorstwo; 6 - Wcześniejsze wykupienie miejsca na cmentarzu, opłacenie kosztów pogrzebu, nagrobka itd.; 7 - Posiadanie obligacji skarbu państwa; 8 - Możliwość pracy na emeryturze;

	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	59	29	71	30	20	5	9	15
Płeć								
Mężczyźni	60	31	69	27	26	4	8	14
Kobiety	58	27	72	33	15	5	9	16
Wiek								
do 24 lat	67	33	51	26	44	3	8	17
25-34	66	39	60	39	31	1	8	13
35-44	58	36	68	40	18	1	9	17
45-54	57	25	78	30	15	2	9	18
55-64	52	18	83	21	9	8	13	14
65 lat i więcej	50	16	90	19	2	16	4	8
Miejsce zamieszkania								
Wieś	74	21	78	28	14	5	7	12
Miasto do 20 tys.	57	28	70	35	28	1	10	17
od 21 do 100 tys.	45	33	68	33	26	3	10	13
101-500 tys	53	33	69	29	20	6	9	20
501 tys.i więcej mieszk.	44	43	56	31	25	6	11	15
Region								
Północny	39	40	69	24	23	2	6	19
Zachodni	63	25	68	35	22	2	13	19
Środkowozachodni	53	36	74	27	20	5	8	20
Środkowy	54	29	65	35	29	6	8	8
Wschodni	68	17	75	33	13	6	6	10
Południowo-wschodni	75	26	72	29	18	8	8	13
Południowo-zachodni	60	30	73	29	17	2	12	16
Wykształcenie								
Podstawowe	65	21	81	23	10	8	7	12
Zasadnicze zawodowe	67	29	68	34	27	3	9	10
Średnie	50	35	65	33	25	2	10	21
Wyższe	37	41	59	39	27	2	10	17
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	39	36	60	34	29	0	11	20
Prac.umysł.niż.szczebla	56	42	63	37	19	0	11	21
Pracownicy fiz.-umysł.	56	28	66	52	18	2	4	14
Robotnicy wykwalifikowani	71	32	65	36	35	0	8	13
Robotnicy niewykwalifik.	60	40	70	28	14	6	16	17
Rolnicy	67	17	82	25	13	1	5	13
Prywatni przedsiębiorcy	52	38	57	38	38	0	10	14
Bierni zawodowo								
Renciści	63	22	79	28	7	8	8	17
Emeryci	49	16	89	17	4	13	7	10
Uczniowie i studenci	64	32	28	28	60	1	15	20
Bezrobotni	66	37	75	31	35	3	6	12
Gospodynie domowe i inni	66	39	61	40	15	2	8	13
Pracujący poza rolnictwem								
Sfera budżetowa	57	40	68	36	16	1	8	17
Sektor państwowy	61	29	77	35	27	2	11	12
Sektor prywatny	57	33	57	36	31	3	8	20
Spółdzielczość	43	39	88	42	3	0	21	19
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 150 zł	71	25	74	29	24	3	7	13
151 - 225	57	30	74	32	17	5	6	15
226 - 325	53	37	68	31	22	6	9	16
326 - 425	63	29	73	30	19	5	10	10
Powyżej 426 zł	43	35	70	28	18	4	12	21
Ocena własnych war. mater.								
Złe	60	25	76	26	21	5	7	17
Średnie	59	28	73	29	17	5	9	13
Dobre	57	39	57	42	27	4	12	14
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	60	20	77	18	12	6	7	19
Raz w tygodniu	64	28	73	34	17	6	8	12
Kilka razy w roku	54	34	64	28	28	3	9	18
W ogóle nie uczestniczy	42	30	70	28	31	1	16	15
Poglądy polityczne								
Lewica	56	30	72	33	22	3	8	15
Centrum	60	33	69	31	22	5	9	17
Prawica	57	30	63	31	24	4	12	14
Trudno powiedzieć	62	23	80	27	14	7	5	13

Tabela 2 cd. 9 - Posiadanie ziemi; 10 - Posiadanie udziałów i akcji przedsiębiorstw

(%)

	9	10	Liczba osób
Ogółem	11	15	1147
Płeć			
Mężczyźni	12	15	540
Kobiety	10	15	608
Wiek			
do 24 lat	9	26	180
25-34	11	19	208
35-44	9	17	241
45-54	10	13	199
55-64	19	10	157
65 lat i więcej	9	4	163
Miejsce zamieszkania			
Wieś	21	8	430
Miasto do 20 tys.	5	24	133
od 21 do 100 tys.	5	19	231
101-500 tys.	3	19	233
501 tys. i więcej mieszk.	8	17	121
Region			
Północny	7	25	146
Zachodni	7	15	112
Środkowo-zachodni	9	17	163
Środkowy	10	12	198
Wschodni	19	11	150
Południowo-wschodni	15	8	179
Południowo-zachodni	9	20	200
Wykształcenie			
Podstawowe	14	9	400
Zasadnicze zawodowe	15	13	313
Średnie	5	19	343
Wyższe	8	38	89
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	5	38	77
Prac. umysł. niż. szczebla	5	29	86
Pracownicy fiz. - umysł.	2	14	63
Robotnicy wykwalifikowani	10	13	122
Robotnicy niewykwalifik.	8	16	74
Rolnicy	35	11	86
Prywatni przedsiębiorcy	11	15	36
Bierni zawodowo			
Renciści	16	8	149
Emeryci	11	7	214
Uczniowie i studenci	9	30	63
Bezrobotni	4	15	103
Gospodynie domowe i inni	10	10	69
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	10	26	122
Sektor państwowy	9	14	120
Sektor prywatny	8	22	240
Spółdzielczość	6	2	20
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 150 zł	17	12	268
151 - 225 zł	10	14	176
226 - 325 zł	10	14	271
326 - 425 zł	7	20	182
Powyżej 426 zł	6	20	189
Ocena własnych war. mater.			
Złe	10	16	445
Średnie	13	14	486
Dobre	9	17	216
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	17	14	119
Raz w tygodniu	11	12	621
Kilka razy w roku	10	22	310
W ogóle nie uczestniczy	7	16	96
Poglądy polityczne			
Lewica	11	18	221
Centrum	13	15	275
Prawica	11	17	335
Trudno powiedzieć	9	12	316

Tabela 3. Czy zna Pan(i) obowiązujące obecnie zasady obliczania emerytury? 1 - Tak, wiem bardzo dużo na ten temat; 2 - Tak, orientuję się jedynie w podstawowych zasadach; 3 - Wiem bardzo mało na ten temat; 4 - Nie znam nawet podstawowych zasad (%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć (%)	Liczba osób
Ogółem	5	21	25	48	1	1160
Płeć						
Mężczyźni	6	25	23	45	1	549
Kobiety	4	18	27	50	1	612
Wiek						
do 24 lat	4	9	19	68	0	180
25-34	2	19	28	51	0	210
35-44	4	26	27	43	0	244
45-54	6	29	28	37	1	200
55-64	6	28	23	43	1	161
65 lat i więcej	8	15	21	50	5	167
Miejsce zamieszkania						
Wieś	3	15	20	60	2	433
Miasto do 20 tys.	4	24	30	41	1	134
od 21 do 100 tys.	5	24	29	41	1	235
101-500 tys.	5	26	27	42	1	233
501 tys. i więcej mieszk.	10	27	26	37	0	125
Region						
Północny	5	20	26	48	1	147
Zachodni	7	20	29	42	2	115
Środkowo-zachodni	2	21	25	51	1	163
Środkowy	8	25	24	44	0	202
Wschodni	1	16	17	63	2	151
Południowo-wschodni	3	18	25	53	1	182
Południowo-zachodni	7	27	28	37	2	201
Wykształcenie						
Podstawowe	3	11	24	60	2	404
Zasadnicze zawodowe	2	21	24	53	1	318
Średnie	8	29	26	37	1	347
Wyższe	12	41	27	20	0	90
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	11	28	31	30	0	77
Prac. umysł. niż. szczebla	6	27	32	35	0	86
Pracownicy fiz. - umysł.	6	29	25	40	0	64
Robotnicy wykwalifikowani	1	20	40	39	0	123
Robotnicy niewykwalifik.	0	17	17	65	1	74
Rolnicy	2	12	30	56	0	87
Prywatni przedsiębiorcy	7	35	11	47	0	38
Bierni zawodowo						
Renciści	4	29	20	45	2	152
Emeryci	9	21	23	43	3	218
Uczniowie i studenci	6	15	24	54	0	63
Bezrobotni	1	12	19	68	1	104
Gospodynie domowe i inni	1	13	18	64	3	70
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	7	25	34	34	0	122
Sektor państwowy	2	22	34	42	0	123
Sektor prywatny	5	25	21	49	0	242
Spółdzielczość	0	36	21	40	3	20
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 150 zł	3	15	20	62	1	269
151 - 225	1	20	23	55	1	177
226 - 325	5	18	30	46	2	274
326 - 425	4	30	28	36	1	185
Powyżej 426 zł	13	30	24	31	1	194
Ocena własnych war. mater.						
Złe	3	17	26	52	2	452
Średnie	4	22	26	47	1	490
Dobre	10	30	18	41	0	219
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	6	14	24	54	1	122
Raz w tygodniu	5	22	24	49	0	625
Kilka razy w roku	4	23	28	43	2	312
W ogóle nie uczestniczy	6	22	21	47	4	100
Poglądy polityczne						
Lewica	9	26	28	37	1	221
Centrum	5	24	25	44	1	278
Prawica	4	28	27	40	0	337
Trudno powiedzieć	2	9	20	67	2	324